

Ulla Winblad och jag

En gång för länge sedan var jag en känd gestalt i Stockholm, även om ingen visste vad jag hette. På den tiden var staden ännu mycket ung. Från långt håll kunde den liknas vid en juvel, uthuggen ur jordens hårda skal. Husen glimmade i rubinrött och topasgult, medan Mälarens vatten smyckade dess yttre likt en vacker blå safir. Men jag, liksom alla andra som någon gång hade passerat stadens yttre murar, kunde intyga att denna skönhet endast var en fasad; Stockholm var en förrädisk stad. Då och då, när solen brände varmt över de kullerstensbelagda gatorna eller en bitter havsvind tog sig in mellan lägenheternas skyddande fasad, kunde en tung lukt av förruttnad, död och sjukdom ta sig in bland husen. Ibland var stanken så outhärdlig att den lade sig som ett hölje över både näsa och mun. När stanken kom, brände den bort all den hoppfulla naiviteten som gav staden dess drömlika sken. Trots husens kristallfärger och kyrkornas himmelssträvande torn, var Stockholm hänsynslös mot näst intill allt och alla som den höll vid dess barm. Smittkoppor och farsoter spred sig skoningslöst och dödade allt som kom i dess väg. Först drabbades barnen, sedan följde de äldre och de svaga.

Jag var själv ett offer för stadens grymhet. Som ung hade jag bott utanför i Ladugårdslandet, som låg en liten bit utanför staden. Det var en plats som kantades av sparsamma odlingslotter och smala grusvägar, men det var långt ifrån en idyllisk lantmiljö. Far brukade säga att Ladugårdslandet var en plats för tvättakta fattiglappar; och fattiglappar var precis vad vi var. Far hade inte haft ett riktigt jobb sedan dagen jag föddes eftersom han led av fallandesot och mor hade gått bort när jag var fem. Allt hon lämnade efter sig var ett berg med skulder. I min familj jobbade man från den dagen man lärde sig att gå: jag fick borsta gator, laga mat och hugga ved till min sköra kropp sved och skrek åt mig att sluta. Mat hade vi inte heller alltid råd med. Ibland gick det flera dagar utan att jag åt mycket mer än en möjlig limpa bröd. Den som någon gång har varit fattig och ung vet att det fyller hela själen med en blåögd naivitet. Man tror att man själv är den enda i världen som har det jobbigt och att livet helt plötsligt skulle bli oproblemiskt och enkelt om man bara vore någon annanstans. Jag drömde om ett liv som var rikare och lyckligare än det jag hade och i mina drömmar så var staden min tillflyktsort. Den som tornade upp sig som en kristall i horisonten. Ibland när det var mörkt tyckte jag att jag kunde se ljusen som lös från fönstrena i de höga husen där borta och det var nästan som om jag kunde känna doften av mat och ljuden av skratt som vällde ur lägenheterna.

Men illusionen spräcktes när jag blev äldre och flyttade från Ladugårdslandets oskuldsfulla och förutsägbara tillvaro till stadens hektiska sådana. Jag hade bara jobbat i staden i en vecka när jag började inse att Stockholm inte skulle rädda mig ur fattigdomen: staden var nämligen full av fattiglappar. De satt smutsiga och rangliga på stadens många ölbarer och stirrade avundsjukt och girigt mot kvinnorna och männen i färgglatt siden som då och då gick förbi. En sak blev tydlig för mig direkt: ville man överleva i Stockholm behövde man antingen utnyttja andra eller låta sig bli utnyttjad. Jag hade inga pengar eller muskler, men jag lärde mig tidigt att män gärna betalade för min skönhet. Så jag lät dem utnyttja den. Vissa dagar var det svårare att genomföra "jobbet" än andra. Det blev alltid lättare om jag drack några glas öl innan det var dags. Om jag dessutom använde mitt trofasta alias, Ulla Winblad, kunde jag inbilla mig att det var någon annan som utförde den köttsliga synd jag gjorde mig skyldig till. Det var förstås innan jag insåg att det var just det namnet, Ulla Winblad, som skulle förfölja mig hela livet. Att hela staden skulle känna till Ulla Winblad och veta att hon var jag, även om jag egentligen hette något helt annat. Att det var det smeknamnet som han skulle benämna mig vid.

Den dagen då jag träffade honom för första gången var flera år efter att jag kom till Stockholm. Det vakuum som då omgav mig, och hade gjort det i många månader, gjorde att hela världen kändes dov och suddig. I ärlighetens namn var det skönt att slippa tänka på den hopplösa spiral som staden hade lurat in mig i — men det var ändå tufft att tänka att jag en gång i tiden hade känt sådan där kittlande glädje som skuttade genom varje fiber av mitt inre och att den känslan nu var, sedan länge, bortblåst. Ibland brukade jag ta mig ner till någon av stadens värdshus och dricka några glas i hopp om att återuppväcka glädjen igen, och just den bedriften hade jag försökt mig på den dagen då jag träffade honom. Utomhus var det kallt och tyst, men inne på värdshuset ljöd det av varma skratt och klingande glas. Det var ett ställe där buntmakare och bryggare – dragare och dagkarlar, möttes för att glömma alla de besvär som stadslivet bjöd på. Även om jag inte delade glädjen som dessa män och kvinnor kände, så var det lätt att låtsas som det när jag slog mig ner vid ett tomt bord med ett glas öl i handen. Jag log och drack vart om vartannat och för varje klunk blev det lättare att låtsas som om jag faktiskt var lycklig på riktigt och att jag snart skulle lämna värdshuset och ta mig hem till min älskade familj i vår fina lägenheten och sova skönt.

Jag hade suttit där ett tag när en stilig, lång man med väl pudrad peruk tog sig fram till en hög stol som stod längs en tom vägg och harklade sig så högt att hela värdshuset tystnade. Från bakom ryggen plockade han fram en vackert snidad cittra av vackert ekträ och sedan, utan att säga ett ord, började han spela. Först försiktigt: bara en sträng i taget, men sedan började han spela en snabb och munter melodi. Jag minns ännu hur visan gick:

“

Joachim uti Babylon
hade en hustru Susanna.
Töm vår kanna, töm vår kanna;
skål för dess person!
Joachim var en genomärliger man,
frun lika ärliger också som han;
fru Susanna, fru Susanna
många hjärtan vann.

Tacka vill jag Joachims fru,
skål för var dygdiger maka!
Lät oss smaka, lät oss smaka
denna saften nu!
Klinga med glasen, lät oss sjunga i kor,
gosse, flicka, gubbe och mor!
Lät oss sjunga, lät oss sjunga
skålen är så stor.

“

Rösten var varm och mjuk och klingade högt mot källarens hårda stenväggar. Runt om i rummet klingade glasen när folk skålade och skratten bullrade. Visan fortsatte och snart skrattade även jag. Det var ett riktigt skratt: ett sådant som växer ända från tårna och inte går att undantrycka hur mycket man än anstränger sig. Jag tyckte att det fanns något fint i mannens sätt att sjunga om sådana skandalöst roliga och bekymmersfria teman ehuru världen var så allvarlig och dyster. Hans text fick mig att minnas det hopp som staden en gång ingivit i mig och fick mig vidare att glömma den frätande stank och förruttnelse som fick mig att betrakta Stockholm med sådan avsmak. Förundrat satt jag och

lyssnade medan han drömde av en visa efter en annan. De handlade ibland om folk eller ställen som jag kände till men herren med cittran såg inte Stockholm genom samma gråa lins som jag. Hans Stockholm var lekfullare och yvigare än mitt. Det var förvisso samma människor i hans texter som i mitt liv, men jag hade alltid betraktat människorna som hjälplösa, och han såg dem snarare som nyanserade varelser som syndade, älskade och skrattade allt om vartannat. Om min lins var grå var hans holografisk.

När han hade spelat klart kände jag att jag inte hade något annat val än att gå fram och hälsa på denna mystiska, charmiga man. Det var något magnetiskt över honom. Han hade på sig en röd sidenväst över sin vita skjorta och han bar sig som om han hade fostrat bland adeln: rak i ryggen och stolt. Jag trodde självklart på illusionen av rikedom då, det var först senare som jag skulle förstå att mannen, som hette Carl Michael Bellman, var lika lusfattig som jag var. Den kvällen pratade vi ett bra tag. Jag kommer inte ihåg exakt vad vi pratade om men jag minns att jag skrattade mycket. Han var så självsäker i allt han sade och tycktes ha en optimism kring allt vad livet hade att erbjuda. I gengäld tycktes han även gilla att prata med mig. Kanske var det för att jag var vacker eller för att han tyckte synd om mig som tagit mig till värdshuset alldeles ensam, men det blev mycket sent innan jag begav mig hemåt den kvällen.

Bellman öppnade dörrarna till ett nytt Stockholm för mig. När vi sågs var jag återigen den hoppfulla flicka som jag en gång varit och när vi kysstes var det som om det dova, tomma vakuumet inom mig försvann. Under ett tag syntes vi nästan dagligen vid någon av stadens krogar eller tog en promenad längs Norrström och det kungliga slottet. Han spelade sina visor om Charon, Bacchus och Noach medan jag skrattade och sjöng med. Mälaren glittrade mer än någonsin förr i sommarvärmen och jag tänkte att jag nog trots hade haft rätt för alla de åren sedan när jag tänkte att Stockholm var jordens kronjuvel och att alla drömmar gick i uppfyllelse där. Jag slutade på jobbet och började min anställning som sidenmakerska. Det var ett nytt liv; ett lyckligt liv och inget gjorde mig gladare än att dela det med Bellman. Han som verkade se mig som så mycket mer än bara kött och blod och som tycktes kunna se det intellekt och den visdom som åren av sorg och desperation sakta shady frätt bort.

Än idag minns jag den tiden, när Bellman var älskad av hela staden men ändå bara verkade älska mig. Men minnet är bitterljuvt, för precis lika väl som jag minns hur Bellman älskade mig minns jag hur han krossade mitt hjärta och hur hans förräderi skulle komma att förfölja mig livet ut. Vid det laget hade körsbärsträden hunnit blomma och vissna och fåglarna hade sakta börjat ta sin flykt från Svea rikes kyliga vindar. Vi satt under en ek i den svala brisen när han vände sig till mig och sade att han hade skrivit en visa om mig. Jag minns hur mitt hjärta skuttade till. Ingen kärleksförklaring kunde för mig vara vackrare än den som Bellman gav genom sina visor. I några sekunder var det som om hela världen var i harmoni. Sedan började han sjunga. Jag minns bara första raderna:

“

Ulla Winblad kära Syster,
Du är eldig, qvick och yster,

“

“Ulla Winbladh och jag” hette den. Ulla Winbladh. Det namn som förkroppsligade den sorg och desperation som staden hade tvingat in mig i och som tjänade som en påminnelse om att jag var smutsig och syndig. Det namnet som jag hade spenderat de senaste månaderna med att rentvå mig från. Jag har blivit sårad många gånger i mitt liv men få saker har ärrat mig lika djupt som när Bellman sjöng de orden. “Ulla Winblad” var ju inte jag. Jag hette Maja Stijna Kiellström. Jag hade flyttat till Stockholm när jag var 14 och slitit hela mitt liv för att ta mig ur misären. Jag hade ett

intellekt och en ambition och jag var så mycket mer än bara ett köttsligt begär. På bara någon sekund hade Stockholm blivit grått igen. Jag slogs och skrek och grät mot Carl som tittade på mig med en avsmak som om det äntligen gått upp för honom hur primitiv och barnslig jag var.

Efter det slutade vi att umgås nästan helt. Ibland syntes vi på värdshuset eller krogarna och tittade försynt på varandra men ingen av oss sa någonsin ett enda ord. Jag hörde aldrig visan "Ulla Winbladh och jag" igen men de där första raderna skulle komma att bli del av en annan visa som skulle komma att sjungas i hela Stockholm och publiceras i skriftligt format åt eftervärlden. Carl skrev mycket om mig, men det var alltid hans romantiserade version om vem jag skulle vara. Det var alltid Ulla Winbladh. Ibland var hon en kärleksgudinna och ibland var hon en synderska men hon var alltid där och på den tiden var det många i Stockholmsområdet som visste att jag var hon. Trots att min karriär som prostituerad tog stopp när jag träffade Bellman var det först efter som Stockholm började betrakta mig som en. När en adelsman lovade mig hans hand i giftermål och sedan lämnade mig innan våran bastard hann dö på skötselbordet blev viskningarna värre. Jag hittade en annan man som jag aldrig älskade men som tolererade mig och vi flyttade till Norrköping för att undgå de dömande blickarna som folket i Stockholm gav mig. Tyvärr var Norrköping mer ett fängelse än Stockholm någonsin var eftersom min make, Erik, slog mig och förödmjukade mig konstant. Det var först när han dog och jag hittade tillbaka till Stockholm igen, nu med spår av rynkor under ögonen, som jag faktiskt började se konturerna av det Stockholm som Bellman hade visat mig igen. Visst hade han förstört mitt liv, men han hade också lärt mig vad det var att leva. Jag gifte om mig igen men min andra make var snäll och omtänksam och brydde sig inte ett skvatt om det faktum att vissa i staden trodde mig en förförisk synderska. I slutändan blev Stockholm den stolta stad som jag alltid trodde att den var.

Jag berättar min historia nu för att jag vill att någon ska minnas mig. Inte bara som den prostituerade Ulla Winbladh i Carl Michael Bellmans texter, utan som Maria Kristina Kiellström; den kvinna som slet intill sin död för att uppnå den lycka som berövats henne av ett skoningslöst samhälle. En kvinna vars Stockholm stundtals var grått men som stundtals lös i alla världens färger. En kvinna som vara kvick och yster men som också bar på aspirationer och ett intellekt som gjorde att hon överlevde till ända tills håret fläckats av silver. Jag var en kvinna som var känd i hela Stockholm, och nu vet ni mitt namn.